

Pojęcia kluczowe: *postępowanie cywilne, nakaz zapłaty, pozwany*

Artykuły

Piotr Fik

TERMIN W NAKAZACH ZAPŁATY DO ZASPOKOJENIA ROSZCZENIA W CAŁOŚCI ALBO WNIESIENIA ŚRODKA ZASKARŻENIA W POSTĘPOWANIU NAKAZOWYM I UPOMINAWCZYM (ART. 480² § 2 K.P.C.)

Artykuł odnosi się do istotnych kwestii – zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Autor omawia charakter nowej regulacji art. 480² § 2 Kodeksu postępowania cywilnego, wskazując wątpliwości i obawy, odmienne poglądy doktryny i orzecznictwa oraz przedstawia własny pogląd w kwestii terminów w nakazach zapłaty do zaspokojenia roszczenia w całości albo wniesienia środka zaskarżenia w postępowaniu nakazowym i upominawczym (art. 480² § 2 k.p.c.). Autor skupia się w szczególności na praktycznym aspekcie omawianej regulacji, omawiając różne poglądy w tym zakresie. W uwagach końcowych niniejszego artykułu autor podejmuje próbę oceny regulacji nie tylko z teoretycznego, ale i praktycznego punktu widzenia.

Postulat szybkości postępowania jest jednym z najczęściej przywoływanych argumentów mających w ocenie autorów kolejnych nowelizacji przemawiać za zasadnością wprowadzenia następujących po sobie zmian w polskim postępowaniu cywilnym, także wpływających na jego realizację, a w konsekwencji zmierzających do osiągnięcia zakładanego skutku w postaci przyspieszenia postępowań sądowych – w tym w sprawach cywilnych. Jednym z systemowych rozwiązań w polskim postępowaniu cywilnym było wprowadzenie do Kodeksu postępowania cywilnego¹

¹ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.), dalej k.p.c.

postępować o charakterze przyspieszonym², tj. m.in. postępowania nakazowego i postępowania upominawczego, w których to postępowaniach, po spełnieniu określonych ustawą wymagań, sąd wydaje nakaz zapłaty, czyli merytoryczne orzeczenie o specyficznym charakterze. Możliwość wydania przez sąd nakazu zapłaty nie jest instytucją nową, bowiem funkcjonowała już ona w okresie międzywojennym w ówczesnym Kodeksie postępowania cywilnego³. Zgodnie z obowiązującą treścią art. 480² § 1 k.p.c. w nakazie zapłaty sąd nakazuje pozwanemu, aby w terminie oznaczonym w nakazie zaspokoił roszczenie w całości wraz z kosztami albo wniósł środek zaskarżenia, właściwe terminy przewiduje zaś art. 480² § 2 k.p.c. Wskazać należy, że na potrzeby niniejszego opracowania posługiwać będziemy się trzema stanami prawnymi, tj. do 7.11.2019 r., następnie stanem prawnym zmienionym w wyniku nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego obowiązującej od 7.11.2019 r.⁴ i aktualną, znowelizowaną treścią art. 480² k.p.c. obowiązującą od 24.09.2021 r.⁵ Ustawodawca nowelizacją z 2019 r. zdecydował się usystematyzować i ujedynolnić przepisy regulujące postępowanie nakazowe i postępowanie upominawcze i tak w rozdziale 1 działu V „Postępowanie nakazowe i upominawcze” umieszczone zostały regulacje wspólne dla obu tych postępowań. Ponadto do dodanych ustawą nowelizującą art. 480¹–480⁴ k.p.c. przeniesiono treść dotychczasowych przepisów (stan prawny sprzed 4.07.2019 r.) normujących analogiczne instytucje odrębnie w odniesieniu do każdego ze wskazanych postępowań. W konsekwencji w rozdziale 2 „Postępowanie nakazowe” oraz w rozdziale 3 „Postępowanie upominawcze” pozostawiono jedynie regulacje charakterystyczne dla każdego ze wskazanych postępowań i definiujące ich odrębności. Kolejną już nowelizacją na mocy ustawy z 11.08.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw ustawodawca zdecydował się ponownie zmienić omawianą regulację art. 480² § 1 i 2 k.p.c. poprzez zmianę terminów do zaspokojenia roszczenia albo wniesienia właściwego środka zaskarżenia określanych w nakazie zapłaty. Zmiana ta ma znaczenie nie tylko teoretyczne, ale przede wszystkim praktyczne, bowiem nie tylko wpływa na sytuację procesową stron, w tym zasadę równości, lecz również – jak się wydaje – na nowo zdefiniuje nie tylko filozofię postępowań odrębnych – postępowań o charakterze przyspieszonym, tj. w szczególności postępowania upominawczego i postępowania nakazowego (również w kontekście powiązań wewnątrzsystemowych w postępowaniu cywilnym⁶) – ale również da asumpt do

² S. Cieślak, *Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego*, Warszawa 2004.

³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z mocą ustawy z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1930 r. nr 83 poz. 651 ze zm.).

⁴ Ustawa z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469 ze zm.).

⁵ Omawiane brzmienie przepisu art. 480² k.p.c. zostało znowelizowane na mocy ustawy z 11.08.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1655).

⁶ S. Cieślak, *Powiązania wewnątrzsystemowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, LEX/el.

poszerzonej debaty nad zasadnością wydłużenia terminów do wniesienia środków zaskarżenia, w szczególności apelacji i zażalenia.

MIEJSCE DORĘCZENIA NAKAZU ZAPŁATY JAKO GŁÓWNA PRZESŁANKA USTALENIA TERMINU DO ZASPOKOJENIA ROSZCZENIA W CAŁOŚCI ALBO WNIESIENIA ŚRODKA ZASKARŻENIA

Jak słusznie wskazywano w literaturze, z perspektywy praktyki wymiaru sprawiedliwości istotną zmianą stanu prawnego było uchylene art. 492¹ § 1 k.p.c. w postępowaniu nakazowym oraz regulacji funkcjonującej przed 7.11.2019 r. w postępowaniu upominawczym (tj. art. 502¹ § 1 w zw. z art. 499 § 1 pkt 4 k.p.c.)⁷. Regulacja art. 492¹ § 1 k.p.c. stanowiła, że jeżeli doręczenie nakazu zapłaty nie mogło nastąpić dlatego, że miejsce pobytu pozwanego nie było znane, albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju, sąd z urzędu uchylał nakaz zapłaty i wydawał odpowiednie postanowienie. Nadto z uchylonego art. 502¹ § 1 k.p.c. wynikało, że jeżeli doręczenie nakazu zapłaty nie mogło nastąpić ze względu na przeszkody wskazane w ówczesnym art. 499 § 1 pkt 4 k.p.c. (stan prawny do 7.11.2019 r.), sąd z urzędu uchylał nakaz zapłaty i wydawał odpowiednie postanowienie. Brak możliwości wydawania nakazów zapłaty i ich doręczania poza granice kraju (tak na terenie Unii Europejskiej, jak i poza nią) był szeroko krytykowany i przedmiotowa regulacja została zmieniona ustawą nowelizującą z 4.07.2019 r. Dopuszczając zarówno w postępowaniu nakazowym, jak i w postępowaniu upominawczym wydanie i doręczenie nakazu zapłaty stronie mającej miejsce zamieszkania albo siedzibę za granicą, wprowadzono niezbędne modyfikacje w treści nakazu zapłaty, którego doręczenie następuje za granicą, szczegółowa zaś treść nakazu zapłaty (zarówno wydanego w postępowaniu nakazowym, jak i w postępowaniu upominawczym) została określona w art. 480² § 1 i 2 k.p.c.⁸ Zgodnie z art. 480² § 1 k.p.c. w nakazie zapłaty nakazuje się pozwanemu, żeby w terminie oznaczonym w nakazie zaspokoił roszczenie w całości wraz z kosztami albo wniósł środek zaskarżenia (sprzeciw albo zarzuty). Przepis ten zawiera kompleksową regulację nakazu zapłaty jako orzeczenia sądu kończącego postępowanie nakazowe (w pierwszej fazie) lub postępowanie upominawcze i ma on zastosowanie wprost do obu rodzajów postępowań odrębnych. W nakazie zapłaty sąd nakazuje pozwanemu, aby w terminie oznaczonym w nakazie (określonym zgodnie z art. 480² § 2 k.p.c.) zaspokoił roszczenie w całości wraz z kosztami albo wniósł środek zaskarżenia. Na podstawie zmian dokonanych omawianą nowelizacją z 11.08.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw wskazany termin do

⁷ M. Kostwiński, *Merytoryczne rozpoznanie sprawy w procesie cywilnym w ramach konstrukcji odwrócenia sporu*, Warszawa 2019, Legalis/el.

⁸ R. Flejszar (w:) *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020, Legalis/el., rozdział IX, § 4.

zaspokojenia roszczenia albo wniesienia środka zaskarżenia umiejscowiono w jednej regulacji, tj. w art. 480² § 2 k.p.c.

KWESTIA MIEJSCA DORĘCZENIA NAKAZU ZAPŁĄTY I ZMIANY W TYM ZAKRESIE

Już na etapie nowelizacji z 4.07.2019 r. w uzasadnieniu do zmian wskazano, że takie okoliczności jak nieznajomość miejsca pobytu pozwanego lub niemożność doręczenia pozwanemu odpisu nakazu zapłaty w kraju są okolicznościami, które „komplikują normalny tok postępowania”. Utrudnienia takie nie powinny uzasadniać rezygnacji z istotnej korzyści, jaką jest szybkie i tanie rozstrzygnięcie sporu poprzez wydanie nakazu zapłaty, a więc celowe było przywrócenie w tym zakresie zastosowania instytucji funkcjonujących w zwykłym postępowaniu procesowym i pozwalających zarówno stronom, jak i sądowi przewyciężyć powyższe trudności. Ustawową realizacją tego założenia było wprowadzenie art. 480² § 2 k.p.c. (tzn. terminów dla pozwanego, którego cechował tzw. zagraniczny domicyl). Przedmiotową zmianę należało ocenić pozytywnie, gdyż uzasadniały ją rozwinięta pomoc prawna w sprawach transgranicznych, możliwość doręczania pism sądowych do innych państw członkowskich Unii Europejskiej na zasadach określonych w rozporządzeniu nr 1393/2007⁹, jak również realizacja gwarancji w zakresie możliwości dokonywania czynności procesowych poza granicami kraju wynikających z regulacji art. 165 § 2 k.p.c.¹⁰ Pamiętać również należy, że ustawą z 4.07.2019 r. wprowadzono art. 480² k.p.c., w którym przewidziane zostały trzy różne terminy do wnoszenia środków zaskarżenia w postępowaniach nakazowym i upominawczym, tj. dwutygodniowy, miesięczny i nie krótszy niż trzy miesiące. We wcześniejszym brzmieniu art. 480² k.p.c. (tj. do 24.09.2021 r.) termin do wniesienia środka zaskarżenia uzależniony był od miejsca, gdzie pozwany miał siedzibę lub miejsce zamieszkania, a w przypadku gdy doręczenie miało nastąpić poza terytorium Unii Europejskiej, od miejsca, w którym miał zostać doręczony nakaz zapłaty pozwanemu. W związku z powyższym powstała pewnego rodzaju niespójność polegająca na tym, że w pewnych przypadkach ustawodawca posługiwał się pojęciem siedziby i zamieszkania, a w ostatnim przypadku pojęciem miejsca doręczenia (doręczenie poza terytorium UE). Niespójność ta została wyeliminowana przez aktualne i obowiązujące brzmienie art. 480² § 2 k.p.c., w którym jednolicie posłużono się pojęciem miejsca, gdzie pozwanemu ma zostać doręczony nakaz zapłaty (a więc zrezygnowano z budzących w praktyce – również w innych krajach, w tym kra-

⁹ Rozporządzenie nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 13.11.2007 r. dotyczące doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych (doręczanie dokumentów) oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 z 13.11.2007 r. (Dz.Urz. UE L 324, s. 79).

¹⁰ T. Zembrzuski (w.): *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, *Artykuły 367–505(39)*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX/el., uwagi do art. 480² k.p.c.

jach członkowskich UE – wątpliwych i niespójnych językowo określeń, jak np. miejsce zameldowania, miejsce zamieszkania czy też miejsce stałego pobytu).

Jak wskazano wcześniej, ustawą z 11.08.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw zmieniono również brzmienie art. 480² § 2 k.p.c. poprzez wskazanie, że termin, o którym mowa w art. 480² § 1 k.p.c. (tj. do zaspokojenia roszczenia w całości wraz z kosztami albo wniesienia właściwego środka zaskarżenia), wynosi dwa tygodnie od dnia doręczenia nakazu w przypadku nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym, gdy doręczenie nakazu pozwanemu ma mieć miejsce w kraju, ewentualnie miesiąc od dnia doręczenia nakazu w przypadku nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym, gdy doręczenie nakazu pozwanemu ma mieć miejsce poza granicami kraju na terytorium Unii Europejskiej. Nadto termin ten może wynosić również miesiąc od dnia doręczenia nakazu w przypadku nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, gdy doręczenie nakazu pozwanemu ma mieć miejsce na terytorium Unii Europejskiej, albo trzy miesiące od dnia doręczenia nakazu, w przypadku gdy doręczenie nakazu ma mieć miejsce poza terytorium Unii Europejskiej. Istotne z punktu widzenia praktycznego jest, że w zakresie przepisów intertemporalnych wskazano w art. 8 ust. 1 ustawy z 11.08.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, że w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, w których przed dniem wejścia w życie nowelizacji został wydany nakaz zapłaty, stosuje się art. 480² § 1 i 2 ustawy zmienianej – a więc momentem decydującym o zastosowaniu właściwych przepisów jest moment wydania nakazu zapłaty.

DYWERSYFIKACJA TERMINÓW OKREŚLANYCH W NAKAZIE ZAPŁATY DO ZASPOKOJENIA ROSZCZENIA ALBO WNIESIENIA ŚRODKA ZASKARŻENIA

Omawiana w niniejszym artykule nowelizacja regulacji art. 480² § 2 k.p.c. wydawać by się mogła nowelizacją mającą charakter jedynie techniczny i porządkujący, lecz ma ona niebagatelne znaczenie praktyczne. Wskazana doniosłość regulacji nie wynika z umiejscowienia (w jednym przepisie) wszystkich terminów określanych w nakazie zapłaty do zaspokojenia roszczenia albo wniesienia środka zaskarżenia, lecz z poczynionej dywersyfikacji, która to następuje nie tylko jak dotychczas ze względu na tzw. domicyl i miejsce doręczenia nakazu zapłaty pozwanemu, lecz przede wszystkim na przełamanie jednolitości dotychczasowego (ugruntowanego już) dwutygodniowego terminu dla wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i sprzeciwu od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym – w sytuacji doręczenia nakazu zapłaty w kraju, tj. na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, co jednocześnie przesądza o doniosłości zmiany i może budzić wątpliwości co do jej celowości i prawidłowości.

Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej, założono bardziej czytelne sformułowanie art. 480² § 1 i 2 k.p.c., wydłużenie terminu (w sytuacji gdy doręczenie pozwanemu nakazu zapłaty wydane w postępowaniu nakazowym ma nastąpić na terenie RP) do wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty do miesiąca (w tym dla pozwanego zobowiązanego z weksla, którym jest konsument). Ponadto nowelizacja wprowadziła sztywny termin trzech miesięcy w art. 480² § 2 pkt 4 k.p.c., w miejsce otwartego wcześniej (tj. w okresie od 7.11.2019 r. do 24.09.2021 r.) terminu określonego przedtem jako „nie krótszy niż trzy miesiące” (które to sformułowanie budziło znaczne wątpliwości w literaturze), na wniesienie środka zaskarżenia od dnia doręczenia nakazu zapłaty, gdy doręczenie ma nastąpić poza terenem Unii Europejskiej. Jak wskazano, w ocenie ustawodawcy termin trzech miesięcy na wniesienie zarzutów od nakazu zapłaty w pełni gwarantuje zabezpieczenie praw pozwanych, mających adres do doręczeń poza terytorium Unii Europejskiej, pozwany zaś, który zamierza wnieść środek zaskarżenia, powinien bez większych trudności dochować wskazanego terminu. Wskazana dywersyfikacja terminów w zasadzie zależy od dwóch zmiennych, tj. miejsca doręczenia nakazu zapłaty pozwanemu oraz rodzaju wydane go nakazu zapłaty (tzn. nakazowego albo upominawczego). Termin dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu w przypadku nakazów zapłaty wydanych w postępowaniu upominawczym, gdy doręczenie nakazu pozwanemu ma mieć miejsce w kraju (a więc na terenie Rzeczypospolitej Polskiej), nie jest rozwiązaniem nowym, jednak termin ten nie dotyczy nakazu zapłaty wydane go w postępowaniu nakazowym, nawet wtedy gdy doręczenie ma nastąpić w kraju. Regulacja art. 480² § 2 pkt 3 k.p.c. wskazuje, że termin wynosi miesiąc od dnia doręczenia nakazu w przypadku nakazu zapłaty wydane go w postępowaniu nakazowym, gdy doręczenie nakazu pozwanemu ma mieć miejsce na terytorium Unii Europejskiej, podczas gdy art. 480² § 2 pkt 2 k.p.c. wskazuje, że termin wynosi miesiąc od dnia doręczenia nakazu w przypadku nakazu zapłaty wydane go w postępowaniu upominawczym, gdy doręczenie nakazu pozwanemu ma mieć miejsce poza granicami kraju na terytorium Unii Europejskiej.

W uzasadnieniu ustawy nowelizującej wskazano, że wydłużenie terminu do wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty wydane go w postępowaniu nakazowym dla wszystkich pozwanych może przyczynić się do szybszego rozpoznawania spraw. Ponadto rozwiązanie to ma również w ocenie autorów nowelizacji dać pozwanemu wystarczający czas na dokładną analizę pozwu i załączników (co ma sprawić, że pozwany będzie miał również możliwość zapoznania się z pouczeniami doręczanymi przez sąd wraz z odpisem nakazu zapłaty i w konsekwencji prawidłowego sporządzenia zarzutów od nakazu zapłaty). W ocenie autorów ustawy nowelizującej argumentem za wprowadzeniem omawianej regulacji jest również fakt, że okres miesiąca na zaskarżenie nakazu zapłaty wydane go w postępowaniu nakazowym (zamiast wcześniej obowiązującego terminu dwóch tygodni) umożliwi wszystkim pozwany lepsze przygotowa-

nie zarzutów od nakazu zapłaty pod względem formalnym i merytorycznym, a pozwany będzie miał również czas na zgromadzenie środków na opłatę sądową od zarzutów do nakazu zapłaty. Miesiąc to również czas, gdy w przypadku braku takich środków pozwany będzie mógł zgromadzić dokumenty uzasadniające ewentualny wniosek o zwolnienie go od ponoszenia kosztów sądowych. W konsekwencji w ocenie autorów nowelizacji wydłużenie terminu do miesiąca (na zaspokojenie roszczenia w całości wraz z kosztami albo wniesienie zarzutów) w odniesieniu do nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym nie spowoduje nadmiernego wydłużenia ich rozpoznawania i nie wpłynie istotnie na średnią długość rozpoznawania spraw przez sądy w postępowaniu cywilnym. Zmiana, w ocenie autorów nowelizacji, może przynieść pozytywny skutek i przyczynić się do szybszego rozpoznania spraw, w przypadku gdy pozwany skorzysta z przysługującego mu prawa do wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty w terminie miesiąca (z uwagi m.in. na oczekiwaną – w ocenie ustawodawcy – poprawę ich sporządzania pod względem formalnym). Ponadto, w ocenie autorów nowelizacji – jak czytamy w uzasadnieniu – można założyć, że sąd zapozna się z większością argumentów stron już po analizie dwóch pierwszych pism procesowych w sprawie, tj. pozwu oraz zarzutów od nakazu zapłaty, co w ich ocenie ułatwi i przyspieszy procedowanie w dalszym toku sprawy, a więc będzie przyczyniać się do realizacji postulatu szybkości postępowania.

Analiza komentowanej regulacji wskazuje na pewnego rodzaju wątpliwość co do trafności sformułowań i przyjętego sposobu legislacyjnego (również pod kątem językowym). W regulacji art. 480² § 2 k.p.c. ustawodawca uzależnił długość terminu od miejsca doręczenia nakazu zapłaty pozwanemu, definiując je zakresowo w 4 przypadkach: w kraju (a więc na terenie RP), poza granicami kraju na terytorium Unii Europejskiej, na terytorium Unii Europejskiej, poza terytorium Unii Europejskiej. Dla nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym ustawodawca przewidział terminy: dwóch tygodni (doręczenie w kraju – art. 480² § 2 pkt 1 k.p.c.), miesiąca (doręczenie poza granicami kraju na terytorium Unii Europejskiej – art. 480² § 2 pkt 2 k.p.c.) oraz trzech miesięcy (doręczenie poza terytorium Unii Europejskiej – art. 480² § 2 pkt 4 k.p.c.). Dla nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wskazał dwa terminy: miesiąca (doręczenie na terytorium Unii Europejskiej – art. 480² § 2 pkt 3 k.p.c.) oraz trzech miesięcy (doręczenie poza terytorium Unii Europejskiej – art. 480² § 2 pkt 4 k.p.c.). Z treści uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej dowiadujemy się, że termin miesięczny (doręczenie na terytorium Unii Europejskiej – art. 480² § 2 pkt 3 k.p.c.) dotyczy nakazów zapłaty doręczanych pozwanemu na terenie kraju (a więc na terenie Rzeczypospolitej Polskiej) oraz poza granicami kraju na terytorium UE, jednakże sformułowanie tegoż przepisu jest nietrafione i może wprowadzać w błąd. Wydaje się, że nie znajduje uzasadnienia posłużenie się dla określenia miejsca dla nakazów upominawczych pojęciami „w kraju” i „poza granicami kraju na terenie Unii Europejskiej”, a dla nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym jedynie – „na terenie Unii Europejskiej” (zamiast tego należało zasto-

sować jednolitą nomenklaturę ustawową i posłużyć się sformułowaniem „na terenie kraju oraz poza jego granicami na terenie Unii Europejskiej”).

TERMINY DO ZASPOKOJENIA ROSZCZENIA ALBO WNIESIENIA ŚRODKA ZASKARŻENIA OKREŚLANE W NAKAZIE ZAPŁATY W POSTĘPOWANIU NAKAZOWYM ORAZ W POSTĘPOWANIU UPOMINAWCZYM

Istotniejszym jednak problemem tak z punktu teoretycznego, jak i (a może przede wszystkim) praktycznego jest dywersyfikacja i nieuzasadnione rozróżnienie terminów do zaspokojenia roszczenia albo wniesienia środka zaskarżenia dla nakazów zapłaty wydanych w postępowaniu nakazowym oraz postępowaniu upominawczym. Samo wydłużenie terminu dla nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym (doręczanych na terenie UE, a więc na terenie RP oraz poza jej granicami, czyli na terenie innych państw członkowskich UE) należy ocenić pozytywnie. Wątpliwość budzi jednak pozostawienie przez ustawodawcę terminu dwutygodniowego dla nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym doręczanych na terenie kraju. Argumentacja autorów ustawy nowelizującej przytoczona za zasadnością wydłużenia tegoż terminu dla nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym mogłaby być uznana (wydaje się, że niestety jedynie w części) za słuszną. Wątpliwość budzi całkowite pominięcie w tym zakresie postępowania upominawczego i wydawanych w nim nakazów zapłaty – tj. brak jakiegokolwiek analizy w tym zakresie i oceny potrzeby zmian (bądź jej braku). W pierwszej kolejności wskazać należy na zaburzenie długości terminów do wniesienia środków zaskarżenia. Za nieuzasadnione i nietrafione uznać należy przyjęcie terminu dwóch tygodni dla nakazu upominawczego (brak zmiany w tym zakresie zmierzającej do wydłużenia tego terminu) oraz miesiąca dla nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym – doręczanych pozwanemu w kraju. Za całkowicie błędną należy uznać argumentację, że to nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym zasługuje na dłuższy termin do wniesienia środków zaskarżenia, albowiem pozwany w sposób lepszy i trafniejszy przygotowuje zarzuty. Taka argumentacja prowadzi do nieuzasadnionego przekonania, że stopień skomplikowania spraw, w których wydawany jest nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, jest znacznie większy niż spraw w postępowaniu upominawczym. Wątpliwości (m.in. z punktu widzenia równości i prawa do rzetelnego procesu) budzi fakt, że strona pozwana w postępowaniu upominawczym ma w zasadzie o połowę mniej czasu (w odniesieniu do pozwanego w postępowaniu nakazowym) na przygotowanie się do obrony, zebranie dowodów i postawienie zarzutów – tj. sformułowanie treści sprzeciwu, który w zasadzie będzie stanowił podstawę obrony pozwanego w procesie. Regulacja art. 480³ § 2 k.p.c. stanowi, że w piśmie zawierającym środek zaskarżenia od nakazu zapłaty (tj. sprzeciw albo zarzuty) pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w części oraz przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich

utruty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. Ponadto pamiętać należy o możliwości tzw. krzyżowania się (jednoczesnego zastosowania) przepisów regulujących postępowania odrębne, co w przypadku sprawy gospodarczej i wydanego nakazu zapłaty nakłada na pozwanego zgodnie z art. 458⁵ k.p.c. jeszcze większe rygory związane z prekluzją dowodową. Wskazana regulacja art. 480³ § 2 k.p.c. nie różnicuje pozycji procesowej pozwanego (w tym jego obowiązków i sankcji związanych z ich niedopełnieniem) w zależności od stosowanego postępowania odrębnego i wydanego w nim nakazu zapłaty. Z całym przekonaniem stwierdzić można, że pozycję tę różnicuje jednak wskazany art. 480² k.p.c. – dla nakazów zapłaty doręczanych w kraju określając różne terminy w zależności od charakteru nakazu zapłaty (tj. nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym).

Z takim rozróżnieniem nie można się zgodzić, prowadzi to bowiem do jawnego pokrzywdzenia pozwanych w postępowaniu upominawczym (względem uprzywilejowanej w tym kontekście pozycji pozwanego w postępowaniu nakazowym). Omawiana regulacja jest niezrozumiała w kontekście tzw. stopnia pewności dokumentów, na podstawie których wydawany jest dany nakaz zapłaty. Podstawę wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym może stanowić dokument wskazany we właściwych przepisach Kodeksu postępowania cywilnego – art. 485 k.p.c. (ocena załączonego dowodu nie powinna zaś budzić wątpliwości). Podstawy wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym w odniesieniu do nakazowego są o wiele bardziej uproszczone i złagodzone (art. 499 k.p.c. zawiera właściwie katalog przesłanek negatywnych co do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym – nie precyzuje, w przeciwieństwie do postępowania nakazowego, dokumentów stanowiących podstawę wydania nakazu zapłaty). Z praktyki stosowania omawianych regulacji wskazać należy, że podstawy wydania nakazów zapłaty nie definiują jednoznacznie stopnia skomplikowania spraw i tak sprawa, w której wydano nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, niejednokrotnie jest o wiele bardziej skomplikowana niż ta, w której wydano nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym. Nie pomaga również w tym zakresie możliwość równoczesnego stosowania przepisów o postępowaniu nakazowym albo postępowaniu uproszczonym z przepisami o postępowaniu uproszczonym. Pamiętać należy, że w ustawie z 24.05.2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji¹¹ wprowadzono uproszczoną procedurę dochodzenia roszczeń, czyli tzw. postępowanie uproszczone jako jedno z tzw. procesowych postępowania odrębnych w polskim Kodeksie postępowania cywilnego i już w uzasadnieniu ówczesnego rządowego projektu ustawy nowelizującej Kodeks postępowania cywilnego

¹¹ Dz.U. nr 48 poz. 554 ze zm.

wprowadzającej postępowanie uproszczone podkreślano, iż wprowadzenie zmian ma na celu ograniczenie barier dostępu do sądu tudzież usprawnienie oraz uproszczenie postępowania w sprawach o nieskomplikowanym stanie faktycznym i prawnym, a w konsekwencji rozpoznawanie bez zbędnej zwłoki spraw prostych, wręcz bagatelnych. Od wprowadzenia do Kodeksu postępowania cywilnego postępowania odrębnego – postępowania uproszczonego – ustawodawca zdecydował się na szereg nowelizacji ustawy, również dokonując licznych zmian mających na celu realizację postulatu szybkości postępowania. Bez wątplenia wszystkie przeprowadzane zmiany powinny mieć na celu jak najlepszą realizację postulatów szybkości i efektywności postępowania sądowego oraz możliwości dostępu do sądu i dochodzenia roszczeń, lecz z perspektywy czasu skuteczność wprowadzanych regulacji w celu usprawnienia i zapewnienia szybkości postępowania budzi wątpliwości¹².

Wydłużenie terminu do złożenia zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym do miesiąca nie budzi wątpliwości nie tylko w kontekście postępowań odrębnych i pozostawienia w odniesieniu do nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym terminu dwutygodniowego, lecz również przy pozostawieniu innych (niejednokrotnie niepozwalających w praktyce na rzetelną obronę) terminów do wniesienia zwykłych środków zaskarżenia, jak np. sprzeciwu od wyroku zaocznego – dwa tygodnie (art. 344 § 1 k.p.c.), apelacji – dwa tygodnie (art. 369 § 1 k.p.c.) albo trzy tygodnie (art. 369 § 11 k.p.c.), zażalenia – tydzień (art. 394 § 2 k.p.c.). Wobec wydłużenia terminu do wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym doręczanego na terenie Unii Europejskiej (RP i inne kraje członkowskie UE) do miesiąca (i szerokiej argumentacji autorów nowelizacji przekonanych o słuszności tegoż kierunku) należy postulować wydłużenie terminów do wniesienia środków zaskarżenia co najmniej do miesiąca – nie tylko w przypadku nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, ale również np. apelacji. Bez wątplenia uznać należy, że wydłużenie terminu do miesiąca dla nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym doręczanych na terenie RP jest w zasadzie legislacyjnym wydłużeniem czasu trwania postępowania i zaburza nieco jedną z cech postępowania nakazowego. Postępowanie nakazowe, które jest zaliczane do postępowań przyspieszonych, cechować miała właśnie szybkość (nie wspominając już o ogólnym postulacie szybkości postępowania).

Wskazując na europejskie tendencje, w których termin do wniesienia środków zaskarżenia jest terminem dłuższym niż dwa tygodnie, stwierdzić należy, że wydłużenie terminu do miesiąca w przypadku nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym jest kierunkiem prawidłowym, przy jednoczesnym nieuzasadnionym utrzymaniu terminu dwutygodniowego dla nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym dorę-

¹² P. Fik, *Postępowanie uproszczone po nowelizacji z 4.7.2019 r.* (w:) *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020, Legalis/el., rozdział XVI.

czanych w kraju (nie mówiąc już o zbyt krótkich terminach do wniesienia innych środków zaskarżenia, np. apelacji). Doskonałym przykładem europejskiej regulacji w tym zakresie jest rozporządzenie (WE) nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 12.12.2006 r. ustanawiające postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty¹³ i art. 16 ust. 2 tego rozporządzenia stanowiący, że sprzeciw (od nakazu zapłaty wydanego w europejskim postępowaniu nakazowym) musi zostać wysłany w terminie 30 dni od doręczenia nakazu pozwanemu. Regulacja ta znajduje zastosowanie również na terenie Polski jako kraju członkowskiego UE i jest przykładem regulacji, która poprzez właściwe określenie terminu do złożenia środka zaskarżenia nie tylko zapewnia prawo do obrony i rzetelnego procesu, ale nie przyczynia się do wydłużenia postępowania. Pewność i rzetelność postępowania cywilnego, które są realizowane również przez umożliwienie stronie należytego przygotowania środka odwoławczego (i zapewnienie odpowiedniego czasu na jego sporządzenie), uzasadnia wydłużenie tych terminów, z jednoczesnym wskazaniem, że dodatkowe dwa tygodnie w przypadku nakazów zapłaty doręczanych w kraju nie przyczynią się do zmniejszenia szybkości postępowania w sytuacji, gdy znaczącego wpływu na czas trwania postępowania sądowego w RP nie mają błędne czy niewłaściwe regulacje, lecz np. niewystarczająca liczba osób pracujących w sądach do obsługi wzrastającej liczby spraw czy też działania podyktowane kwestiami o charakterze statystycznym.

Ostatnią zmianą w zakresie wskazania w nakazie zapłaty terminu do zaspokojenia roszczenia albo wniesienia właściwego środka zaskarżenia jest termin wynikający ze znowelizowanego art. 480² § 2 pkt 4 k.p.c. wynoszący trzy miesiące od dnia doręczenia nakazu zapłaty (nakazowego oraz upominawczego), w przypadku gdy doręczenie nakazu zapłaty ma mieć miejsce poza terytorium Unii Europejskiej. Jak wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej, wprowadzenie sztywnego terminu trzech miesięcy w art. 480² § 2 pkt 4 k.p.c. w miejsce funkcjonującego wcześniej (przed 24.09.2021 r., tj. przed nowelizacją) otwartego terminu określonego jako „nie krótszy niż trzy miesiące”, na wniesienie środka zaskarżenia od dnia doręczenia nakazu zapłaty, gdy doręczenie ma nastąpić poza terenem Unii Europejskiej, ma w zasadzie na celu uproszczenie stosowania art. 480² § 2 k.p.c. i w konsekwencji powinno prowadzić do ujednoczenia stosowania prawa w skali kraju.

Wprowadzenie przedmiotowej regulacji nie pozostawia organowi procesowemu luzu decyzyjnego wpływającego na rozbieżności w stosowaniu np. poprzez określanie w nakazie terminu 3 miesięcy albo 6 miesięcy (każdy z zaproponowanych terminów jest nie krótszy niż trzy miesiące i prowadziło to do znacznych rozbieżności w praktyce). Zgodzić należy się z argumentem,

¹³ Rozporządzenie (WE) nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 12.12.2006 r. ustanawiające postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty (Dz.Urz. UE L 399 ze zm.).

że termin trzech miesięcy na wniesienie środka odwoławczego (zarzutów albo sprzeciwu) od nakazu zapłaty w pełni gwarantuje zabezpieczenie praw pozwanych, mających adres do doręczeń poza terytorium Unii Europejskiej, pozwany zaś, który zamierza wnieść środek zaskarżenia, powinien bez większych trudności dochować terminu trzymiesięcznego od daty doręczenia nakazu zapłaty. Nie należy jednak zapominać, że art. 165 § 2 k.p.c. nie zrównuje pozycji procesowej stron mających miejsce doręczenia w kraju i na terenie UE ze stroną, dla której miejsce doręczenia jest poza UE, pozwany zaś, pomimo trzymiesięcznego terminu do wniesienia środka zaskarżenia, powinien do zachowania terminu wniesienia środka zaskarżenia uwzględnić treść art. 165 § 2 k.p.c. Regulacja ta stanowi, że oddanie pisma procesowego w formie przesyłki poleconej w polskiej placówce pocztowej operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z 23.11.2012 r. – Prawo pocztowe¹⁴ lub w placówce podmiotu zajmującego się doręczaniem korespondencji na terenie Unii Europejskiej jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu. Zwrócić należy uwagę, że nie przewidziano tutaj możliwości oddania pisma procesowego w formie przesyłki poleconej poza terenem UE i jednoczesnego zachowania przywileju skutku wniesienia do sądu.

PODSUMOWANIE

Szybki rozwój i postępująca komplikacja stosunków prawnych oraz permanentnie wzrastający wpływ spraw do sądów spowodowały konieczność zreformowania modelu procesu cywilnego. Konieczne stało się przyspieszenie postępowania sądowego oraz wprowadzenie rozwiązań umożliwiających skrócenie czasu oczekiwania na rozstrzygnięcie, jak również ułatwiających stronom dochodzenie swych roszczeń. Wyjątkowe znaczenie w realizacji postulatu szybkości postępowania mają regulacje Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące postępowań odrębnych, a w szczególności tzw. postępowań przyspieszonych, jak m.in. postępowanie nakazowe oraz postępowanie upominawcze. W odniesieniu do kwestii treści nakazu zapłaty, tj. znowelizowanego art. 480² § 1 i 2 k.p.c., jawi się wyraźny brak równości stron postępowania w zależności od stosowanych postępowań odrębnych i wydawanych w nich odpowiednio nakazowych nakazów zapłaty oraz upominawczych nakazów zapłaty. Komentując przedmiotową regulację, nie sposób jednoznacznie ocenić wydłużenia terminu do miesiąca dla nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym doręczanych w kraju (i przyjętej za tym rozwiązaniem argumentacji), w sytuacji pozostawienia dwutygodniowego terminu dla nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym doręczanych pozwanym również na terenie RP. Wskazać należy wyraźną potrzebę wydłużenia i ujednoczenia terminów zaspokojenia roszczenia albo wniesienia środka zaskarżenia dla na-

¹⁴ Ustawa z 23.11.2012 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2012 r. poz. 1529 ze zm.).

kazów zapłaty tak nakazowych, jak i upominawczych doręczanych na terenie kraju. Termin ten powinien wynosić miesiąc (z uwzględnieniem tendencji europejskich – w tym terminu przewidzianego do wniesienia sprzeciwu w europejskim postępowaniu nakazowym), co powinno być sygnałem i impulsem do rozważania wydłużenia terminów do wniesienia innych środków odwoławczych, w tym zażalenia i apelacji. Taka inicjatywa ustawodawcza i zmiana byłyby nie tylko przejawem realizacji tendencji europejskich, ale przede wszystkim wyrównaniem szans stron na realizację zasady rzetelnego procesu, przy jednoczesnym braku zagrożenia jego przewlekłości (która stanowi obecnie kolosalny problem w Polsce).

ABSTRACT

Piotr Fik

The author is an advocate, Vice-Dean of the District Bar Association in Częstochowa, mediator, member of the CM NRA Consulting Council, PhD student at the Civil Procedure Department at the Faculty of Law and Administration of the Jagiellonian University in Cracow.

The deadline set in payment orders for satisfying the claim in full or for lodging an appeal under the (summary) order for payment procedure (Art. 4802(2) of the Code of Civil Procedure)

This article addresses a relatively important issue – from both a theoretical and practical point of view. The author discusses the new provisions of Art. 4802(2) of the Code of Civil Procedure, indicating a number of doubts and fears, different views of jurisprudence and case law, and presents his own view on this issue. The author focuses particularly on practical interpretation and application of these provisions by indicating various aspects of this regulation. In the concluding remarks, the author attempts to estimate the discussed regulation not only from the theoretical, but also practical, point of view.

Keywords: *civil proceedings, payment order, defendant*

Piotr Fik

ORCID: 0000-0003-2588-1070; e-mail: piotrfik@gmail.com

Autor jest adwokatem, wicedziekanem Okręgowej Rady Adwokackiej w Częstochowie, mediatorem, członkiem Rady Konsultacyjnej Centrum Mediacji przy Naczelnej Radzie Adwokackiej.

BIBLIOGRAFIA ZAŁĄCZNIKOWA

- Cieślak Sławomir**, *Postępowania przyspieszone w procesie cywilnym. Zarys postępowania nakazowego, upominawczego i uproszczonego*, Warszawa 2004
- Cieślak Sławomir**, *Powiązania wewnątrzsystemowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, LEX/el.
- Fik Piotr**, *Postępowanie uproszczone po nowelizacji z 4.7.2019 r. (w:) Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020, Legalis/el., rozdział XVI
- Flejszar Radosław** (w:) *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020, Legalis/el., rozdział IX, § 4
- Kostwiński Marcin**, *Merytoryczne rozpoznanie sprawy w procesie cywilnym w ramach konstrukcji odwrócenia sporu*, Warszawa 2019, Legalis/el.
- Zembrzuski Tadeusz** (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. 2, Artykuły 367–505(39)*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, LEX/el., uwagi do art. 480² k.p.c.